

ÁLLAMTUDOMÁNYI
MŰHELYTANULMÁNYOK

2017. évi **14.** szám

Dávid Ferenc

Nemzetbiztonság és szervezetrendszer

Nemzeti Közszolgálati Egyetem · National University of Public Service
Budapest

ISSN 2498-5627
www.allamtudomany.hu

Dávid Ferenc[1]

Nemzetbiztonság és szervezetrendszer[2]

Absztrakt:

A tanulmány a magyar nemzetbiztonsági szféra egyes 1990 és 2012 közötti szervezeti és működési kérdéseit vizsgálja. A magyar nemzetbiztonsági szektor szervezeti változásait történeti kontextusában, a szervezetrendszer egészeként és a rendvédelmi szektor más szereplőivel párhuzamosan érdemes vizsgálni. Figyelembe kell venni, hogy az intézményi változtatásokhoz több hónap, a széleskörű és stabil jogszabályi háttér megteremtéséhez több év, egy teljesen új szolgálati kultúra meghonosodásához még ennél is több idő szükséges. Két-három évtized tapasztalata már önmagában is vizsgálatra érdemes, korszakokon átnyúló viszonyítási alap. A konszolidáció nevében, és a folyamatos változás ellenére egyes kérdések napirenden maradtak, mások szakmai-történeti kontextusba ágyazva ismét előtérbe kerültek.

Kulcsszavak: nemzetbiztonság, hírszerző és elhárító szolgálatok, rendvédelem

Abstract:

The study examines some organizational questions of Hungarian national security community between 1990 and 2012. The organizational changes of Hungarian national security sector have to be enlightened by its own historical context and as a part of the whole security structure. According to this we have to keep in mind and note the fact that for structural changes a few months, for wide and stable legal background more years, but for a real cultural change even more time is needed. Two or three decades of experience itself is enough as a point of reference, but despite the name of a declared consolidation and continuing change the questions are still cases at issue.

Keywords: national security, intelligence and counter-intelligence services, law enforcement

---

[1] Adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet, Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék.

2 „A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés" elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett *Egyed István Posztdoktori Program* keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült."

I. Témaválasztás és alapvetések

Céljai elérésében minden állam érdekérvényesítésének meghatározó szervezetei a hírszerző és elhárító szolgálatok, amelyek az ország döntéshozóinak irányítása mellett képesek definiálni az előttük álló feladatokat. A témaválasztás jellegéből következő szervezettörténeti vizsgálat során a nemzetbiztonsági szféra kitétel megszorító értelemben közelíti meg a hírszerző és elhárító szolgálatok rendszerének egészét és azok változásait, de figyelemmel van arra a tényre is, hogy sem a „titkosszolgálati" intézményrendszer, sem a közigazgatás részét képező rendvédelmi szektor egyes szereplőinek tevékenysége nem választható el egymástól.

Alapvetésem, hogy a magyar nemzetbiztonsági szektor szervezeti változásait történeti kontextusában, adott környezetbe ágyazva, a szervezetrendszer egészeként lehet és érdemes vizsgálni. A tanulmány oldalain a magyar nemzetbiztonsági szféra 1990 és 2012[3] közötti szervezeti és működési kérdésivel kívánok foglalkozni. Az időhatár meghúzása csak a dátumok szintjén egyoldalú és éles. Az 1980-as években fennállt rendszer eróziója, a rendszervált(oz)(tat)ás történelmi törésvonalát követő átmenet évei és napjainkban tovább árnyalható retrospektív értelmezési lehetőséget kínálnak. A többpártrendszert, parlamenti demokráciát megvalósító békés, de a folyamat jellegét tekintve a társadalmi alapkérdéseket a mai napig felszínen tartó időszakától, az euroatlanti integráció várakozásáig és az ezredforduló éveit, valamint az azt követő évtized végének időszakát hazánk (és a világ) szempontjából sorsfordító történések sorával lehetne a legjobban szemléltetni.

A tanulmány szervezettörténeti vizsgálódásának két képzeletbeli végpontját felcsippentve több mint negyed évszázadnyi közelmúltat emelünk ki egy, a közelsége okán mindig nehezen értelmezhető múlt, jelen és előre nem látható jövő láncolatából. Az értékítéletet nem hordozó, ki nem mondott állítások sorában egy dolog mégis kijelenthető: a történelem és vele együtt a nemzetbiztonsági szervezettörténet képzeletben kezünkben tartott időszalagja két választóvonal és három korszak nyomait viseli magán. Két letűnt évtized fordulójának transzformációs időszaka, elmélyült gazdasági-politikai változás átformálta az államról és a biztonságról alkotott képzetünket, érezhető paradigmaváltást eredményezve a nemzetbiztonsági szférában.

A témaválasztás tartalmi elemeinek megismerése szempontjából lényeges, hogy a tikosság nem titokzatosság. Belső fogalmi jelentésüket tekintve a titkosság – ami előnyös is lehet, de nem összekeverendő a „titokzatossággal" – és a transzparencia egymással szemben álló fogalmak. Mégis, egy alkotmányos demokráciában a döntéshozó és az irányítása alá tartozó nemzetbiztonsági szolgáltok az ellentétes fogalmak közötti egyensúly fenntartásában érdekeltek. Polgári demokráciákban a „titkosszolgálatok" szigorú jogszabályi keretek között,

[3] A 2012-es időhatár meghúzását gyakorlati megfontolások indokolják. Ellenmondásosnak tűnő, hogy a nemzetbiztonsági szféra folyamatos racionalizálása eredményeként 2016-tal, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ megalakulásával ismét „ötszolgálatos-modell" jellemző hazánkra. A tanulmány nem kerüli meg az új polgári nemzetbiztonsági szolgálat helyének és szerepének jelzésértékű vizsgálatát, de a ténykérdés megválaszolásán felül nem veszítheti szem elől, hogy a fennálló rend alapja – ide értve egy információ-fúziós szolgálat létjogosultságát - maga is a 2010 utáni évek elméleti (és politikai) vitáinak terméke.

de a munkájukhoz szükséges szabad mozgástér biztosítása mellett, szuverén szervezetként teljesítik az ország biztonság- és védelempolitikából rájuk háruló feladatokat.

II. Az állambiztonsági és nemzetbiztonsági intézményrendszer metamorfózisa

A magyar szolgálati szervezetrendszer történelme során sohasem volt töretlen egész. Az önálló nemzeti intézmények kiépülése nem egy hosszú organikus fejlődés eredménye. Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlási folyamatában a magyar állam nemzeti függetlensége visszanyerésével egy időben vált szükségessé az állam rendjének változatlan fenntartását szolgáló katonai és polgári államvédelmi szervek megalakítása. Az alig egy évszázados magyar szervezettörténet ismérve, hogy a szolgálatok nem rendelkeztek törvényi jogalappal, jogszabályi szintű stratégiai dokumentummal; ha formailag mégis, alkalmazásukat a jog tényleges érvényesülését hajlító (csoport-) érdekek homályosították el. A társadalom előtt a szolgálatok létét és tevékenységét homály fedte. A vizsgálat utólagos lehetőségét Magyarország politikai változásoktól sem mentes transzformációs ciklusai határozták meg, ami megadta az adott politikai környezetben elvárt értelmezési keretet.

A modernkori magyar állam rendszervált(oz)(tat)ásai sorából az 1989/1990-es időszakot kell kiemeljük, amit a hírszerző és elhárító szolgálatok oldaláról az állambiztonságból nemzetbiztonságba történő átmenetként értelmezünk. Azt megelőzően a BM III. (Állambiztonsági) Csoportfőnöksége és a Magyar Néphadsereg Vezérkar 2. Csoportfőnökség jelentette az állambiztonsági struktúrán belüli egyetlen allokációt.[4]

A nemzetbiztonsági szolgálatok szervezetrendszerének vizsgálatakor az állambiztonsági szféra öt évtizeddel ezelőtti intézményesüléséig lehet visszanyúlni. Az új szervezeti keretek az 1956-os forradalom és szabadságharc bukása utáni intermezzót követően alakulhattak ki. A Kádár-korszak politikai konszolidációjának folyamatában - a Belügyminisztériumnak az 1960-as években végrehajtott átszervezését követően - 1962-ben jött létre az új állambiztonsági intézményrendszer, ahol csoportfőnökségi rendbe szervezték a különböző szakfeladatok ellátását.[5] Az egységes állambiztonsági struktúra központi eleme a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnöksége volt, aminek öt csoportfőnöksége látta el az állambiztonsági feladatokat.[6] Az öt csoportfőnökséget tömörítő szervezeti rend [BM III/I. (Hírszerző) Csoportfőnökség, BM III/II. (Kémelhárító) Csoportfőnökség, BM III/III. (Belső reakció és Szabotázselhárító) Csoportfőnökség, BM III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség, BM III/V. (Operatív Technikai) Csoportfőnökség] szervezettörténeti szempontból feltűnően stabilnak bizonyult, 1990 januárjáig maradt érvényben.[7]

---

[4] Egyedül a katonai hírszerzés volt képes 1950 óta megőrizni szervezeti önállóságát, ahol a katonai felderítésnek az elhárítástól való szétválasztását követően egészen 2012-ig meg tudta őrizni szervezeti különállását. Lásd: 2011. évi CLXXI. törvény 1-2. §

[5] CSEH 2003.; URBÁN 2003. 3-75. o.

[6] IZSA 2009. 30. o.

[7] URBÁN 2002. 58-65. o.

Az állam biztonságáért felelős „állambiztonsági" szervezetrendszer léte a fennálló államrend létével állt és áll mindenkor kapcsolatban. Az állam, mint absztrakt fogalom biztonsága iránti igényt az azt alkotó egyének, közösség és társadalom érdekeinek védelme határozza meg. A hangsúly a sorrendiségen és a társadalom, valamint adott szervezetrendszer között fennálló kapcsolaton van, amit a szolgálat szavunk is kifejezésre juttat. Ha a rendszerben a jogállamiság keretei formálisak és/vagy a társadalmi érdek helyett meghatározott csoport (politikai) érdek dominál, ezt az ellentmondást egy adott időszak belső vagy külső hatásai felszínre hozhatják, így hordozva magában egy látszólagosan fennálló egyensúly felbomlását.[8] Történelmi tanulság és üzenet, hogy tartalom és forma klasszikus egységéből kiindulva egy fennálló szervezetrendszer önmagában nem lehet „bűnös". Ha a struktúra a forma, a tartalom határozza meg a jellegét. Lehet egy „titkosszolgálat" érvényes és hatályos jogszabályokkal látszólag körülbástyázott, ha a tényleges feladatellátását csoportérdekek és informális háló mentén valósítja meg, és fordítva. A nómenklatúrának a kulcspozíciókban való megjelenése és a (kommunista) hatalom érdekeinek érvényre juttatása egyértelmű elvárás volt 1989-et megelőzően. A feladatszabás tekintetében a csoportfőnökségek irányítását nem a kinevezett vezetők, hanem rajtuk keresztül közvetlenül, vagy informális úton közvetve az állampárt gyakorolta.[9]

Fentiek alapján és tekintettel az 1980-as években kialakult bel- és külpolitikai kényszerpályára, a korábbi rend teljesen erodálódott a rendszerváltást megelőző és követő társadalmi elvárások eredményeként. Ezzel egy időben módosultak az állambiztonsági szolgálatok feladatellátásának hangsúlyai. Az állambiztonsági szervek belügyminisztériumi koncentrációját, pártállamban betöltött szerepét, állam az államban pozícióját Magyarország politikai metamorfózisa zárta le. A változás abban is érzékelhető, hogy a békés politikai átmenet időszakában az egykori állambiztonsági szervek kimaradtak a folytonosságból. A döntéshozók teljesen lerombolták a régi alapokat, hogy új „titkosszolgálati" (lásd: *állambiztonsági* helyett *nemzetbiztonsági*) struktúrát építhessenek fel.[10] Az átmenet hónapjaiban tapasztalt állambiztonsági tevékenység eredményeként a BM III/III. (Belső Reakció és Szabotázselhárító) Csoportfőnökség jogutód nélkül megszűnt, míg a BM III/V. (Operatív Technikai) Csoportfőnökség feladatköre integrálódott a BM III/II. (Kémelhárító) Csoportfőnökség utódjába és csak 1996-tól szerepelt ismét önálló szervezeti egységként a nemzetbiztonsági intézményrendszerben.[11]

Politikai garanciális okokból a jogalkotó a működési terület és a szakmai tevékenység lényegi jellemzői alapján is el kívánta választani egymástól a szolgálatokat.[12] A nemzetbiztonsági szervezetrendszer és az egyes tevékenységi körök kialakításánál a törvényhozás transzparens és ellenőrizhető titkosszolgálatokat akart látni, amelyek bár kormányzati irányítás alatt állnak, de függetlenek a politikától. Ez a függetlenség viszonylagos,

[8] Vö: FINSZTER-KORINEK 2015. 570-579. o.

[9] KURTÁN-PINTÉR 2010. 14-15., 24-28. o.

[10] FINSZTER 1999. 10-11. o.; KURTÁN-PINTÉR 2010. 16. o.

[11] URBÁN 2002. 58. o.; DÁVID 2013. 20. o.

[12] Ha teoretikusan kategorizáljuk a nemzetbiztonsági szolgálatokat, úgy akár integráltan, akár atomizáltan léteznek, két alapvető rendezőelvet vehetünk figyelembe. Működési területük szerint megkülönböztethetünk polgári és katonai szolgálatokat, amelyek klasszikus szakmai tevékenységi körük alapján hírszerző vagy elhárító feladatokat látnak el. Lásd: IZSA 2009. 34-35. o.

mert mértékét az írott jog tényleges érvényesülése és az informális hálózatok érdekérvényesítő képessége befolyásolhatja. A kérdés természetéből ered, hogy a deklarált kormányzati irányítás a végrehajtás nélkülözhetetlen eszköze, míg az alkotmányos fékek és ellensúlyok rendszerének tiszteletben tartása a szópár „kormányzati" részébe kódolt színtiszta csoport- (párt) érdek érvényesülését hivatott keretek közé szorítani.

A magyar nemzetbiztonsági tevékenység a demokratikus és jogállami feltételek megteremtését követően kaphatott megfelelő törvényi szabályozást. A rendszerváltozás küszöbén, alig néhány oldal terjedelemben egy törvény és egy akkor még minisztertanácsi rendelet jelentette az első lépést. Az egyik jogszabály a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozását, a másik a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti rendezését tartalmazta.[13] A szervezet, feladat, működés tekintetében előtérbe került a civil-kontroll, a szolgálatok kormányzati irányítása, a parlamenti és költségvetési ellenőrzés, de a fennálló bizalmatlanság komoly szakmai vitához vezetett a leendő „nemzetbiztonsági" szervezetrendszer megfelelő irányítási és ellenőrzési módszereinek megalkotásakor. Az átmeneti minisztertanácsi rendelet szervezeti oldalról csoportfőnökségi alkotóelemeire szedte szét az állambiztonsági struktúrát és két katonai és két polgári nemzetbiztonsági szolgálatot hozott létre. A szabályozás az átmeneti jelleget hangsúlyozta, de az átmeneti késedelem – nem egyedülálló módon – öt évig tartott.[14] Kiemelt jelentősége ellenére a jelentősen módosított alkotmányban nem jelentek meg az (állambiztonsági) nemzetbiztonsági szolgálatok, csak a fegyveres erők (Magyar Néphadsereg, Határőrség) és a rendőrség.[15] A nemzetbiztonsági szolgálatokra vonatkozó átfogó szabályozás, sarkalatos törvény a második demokratikus választásokat követően született a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény elfogadásával.[16]

A törvényhozás a szolgálatok alapfeladatát a Magyar Köztársaság szuverenitásának és alkotmányos rendjének biztosításában határozta meg.[17] A jogalkotó a nemzetbiztonság szervezetrendszerén belül megmaradt a teoretikus polgári és katonai elhatárolás mellett. A struktúra megtartotta a nemzetbiztonsági szolgálatok különállását és három polgári (Információs Hivatal, Nemzetbiztonsági Hivatal, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat), valamint két katonai nemzetbiztonsági szolgálatot (Katonai Felderítő Hivatal, Katonai Biztonsági Hivatal) hozott létre. A törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokat a Kormány irányítása alatt álló, az ország egész területére kiterjedő illetékességgel rendelkező, önálló gazdálkodást folytató költségvetési szervként definiálta. A kormány, mint egész (egyenként és ténylegesen miniszteri) irányítása alatt álló nemzetbiztonsági szolgálatok a kormányzati döntéseknek

[13] Lásd: 1990. évi X. törvény és 26/1990. (II. 14.) MT rendelet
[14] A rendvédelmi szervek fogalmának szervezeti alkotóelemeit a jogalkotó taxatíve felsorolta, de jogszabályonként eltérő tartalommal töltötte meg. A terminológiai félreértések elkerülése érdekében a dolgozatban a fogalom alatt a nemzetbiztonsági törvény értelmező rendelkezésében felsorolt rendvédelmi szerveket értem, úgy mint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, a rendőrség, a polgári védelem állami szervei, a hivatásos tűzoltóság, a vám- és pénzügyőrség, valamint a büntetés-végrehajtási szervezet. Lásd: KUTI 2003. 12-15. o.; 1995. évi CXXV. törvény 74. § c), valamint lásd: 1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről; 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról; 1996. évi XXXI. törvény a tűzoltóságról; 1996. évi XXXVII. törvény a polgári védelemről.
[15] 1989. évi XXXI. törvény 26. §
[16] 1995. évi CXXV. törvény; KUTI 1998. 6. o.
[17] 1995. évi CXXV. törvény 74. §

megfelelően helyi, területi szerveket hozhattak létre.[18] A helyi és területi szervek helyét adott nemzetbiztonsági szolgálat feladatellátása határozta meg. A katonai elhárítás esetében hangsúlyosabb a katonai igazgatáshoz, egyes külföldi katonai szerepvállalásokhoz való alkalmazkodás képessége. A Nemzetbiztonsági (majd 2010-es Alkotmányvédelmi) Hivatal és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat az ország egész területén, minden megyében rendelkezett kirendeltséggel, míg a központosított polgári (és katonai) hírszerző szervek esetében a kormányzati hírigények és a társzervek tevékenységének támogatása állt a középpontban.[19]

Másfél évtizeden keresztül, az elméleti lehetőségek számbavételén felül, az ún. „ötszolgálatos modell" – ahol a rendszerváltozás után deklaráltan politikai-garanciális okból atomizáltan jelentek meg a nemzetbiztonsági szféra szervezeti egységei – érdemben nem változott. Néhány év leforgása alatt ezt a fejlődési ívet törte meg a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonása, valamint a polgári elhárító szolgálat névváltoztatása mögött húzódó hangsúlyeltolódás. Az elmúlt két és fél évtizedben folyamatosan napirenden voltak különböző „racionalizálási" és „gazdaságossági" elképzelések, amelyek „megreformálták" volna a szervezeti struktúrát. Külső szemlélőként úgy vélem, hogy 2010-ig a tényleges változtatást a jogszabályi módosításokhoz szükséges parlamenti minősített többség és a valós politikai akarat hiánya akadályozta.[20] A kombinatorikai vizsgálatok mintapéldája, hogy az 1990 és 2012 között publikált szakirodalomi fejtegetések és a racionalizálásra vonatkozó elképzelések a polgári, illetve katonai elhárítás és hírszerzés négy szervezeti elemével számolva végigvették az összes kombinációs lehetőséget. A képlékeny vagy definiálatlan szakpolitikák mellett két meghatározó álláspont alakult ki a tárgyalt időszak során. Az egyik a hírszerző és elhárító szolgálatokat, így az Információs Hivatalt a Katonai Felderítő Hivatallal és a Nemzetbiztonsági Hivatalt a Katonai Biztonsági Hivatallal vonta volna össze. A másik magától értetődően racionális és gyakran felmerült, részben megvalósult kombinációs lehetőség a polgári és katonai szolgálatok, tehát az Nemzetbiztonsági és Információs Hivatalok, illetve a Katonai Biztonsági és Felderítő Hivatalok összevonásából állt volna. A speciális szerepköréből adódóan a közigazgatási és különösen a rendvédelmi szervek felé szolgáltató szerepkörben működő Nemzetbiztonsági Szakszolgálat minden esetben kimaradt a felsorolásból.[21]

A reformelképzelések másfél évtizedes látszólagos patthelyzetében az igazi változás 2010-ben következett be, amikor (elvben) minden lehetőség adott volt egy koherens (ha utóbbi létezett) szakpolitikai elképzelés megvalósításához és a szükséges jogszabályi-szervezeti módosítások végrehajtásához. Az érdekes szakpolitikai pillanat két szálon keresztül is szemléltethető. Egyrészt, a „gazdaságos-racionalizált" szolgálati vízió csak katonai illetékességi területen valósult meg a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat megalakításával, míg a polgári területet – a kiindulási helyzettel és deklarált elvekkel szemben – fragmentált szervezeti és irányítási állapot jellemezte, részben jellemzi ma is. Másrészt, a teoretikus elgondolások sorában itt érdemes még megemlíteni azt a belügyminiszteri kezdeményezést, ami 2012-ben a nemzetbiztonsági szolgálatok sorába emelte volna a megalakítandó Nemzeti Információs és Bűnözés Elleni Központot, ami a (kormány tagja által, kormányzati többséggel

[18] 1995. évi CXXV. törvény 1. § és 2. § (2)
[19] IZSA 2009. 37-38. o.
[20] DÁVID 2013. 22-24. o.
[21] KÁRPÁTI 2006 99-101. o.

rendelkező Országgyűlés elé beterjesztett) törvényjavaslat elutasításának hiányában egy titkos információs csúcsszerv lett volna a szaktárca irányítása alatt.[22] Ez a koncepció volt és maradt az alapja annak a kezdeményezésnek, ami megváltozott tartalommal és politikai környezetben, de kevésbé koncentrált országgyűlési közegben a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ 2016-os megalakításához vezetett.[23]

III. Kormányzati irányítás, átláthatóság és ellenőrizhetőség

A kormányzati irányítás a nemzetbiztonsági törvény alapján *de jure* egységes. Az egyes nemzetbiztonsági szolgálatok irányítása és vezetése megoszlik a kormányon belül. A demokratikus jogállamiság egyik pilléreként és történelmi tapasztalatok okán a rendszerváltást követően a magyar állam szakított a monolitikus állambiztonsági felépítéssel, ezért a fékek és ellensúlyok rendszerét építette be a titkosszolgálati tevékenység egészébe. A nemzetbiztonsági törvény szövege 2011-ig megkülönböztette a polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatokat és ezt a szétválasztást megtartotta a kormányzati irányítás esetében is. A két katonai szolgálat 2012-es összevonásával feleslegessé vált a katonai nemzetbiztonsági szolgáltok fogalma, ami kikerült a nemzetbiztonsági törvény szövegéből és a kategóriából szervezeti elnevezés – Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat – lett.[24]

A tárgyalt időszak hosszú évtizedeiben a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok esetében a jogalkotó egyértelműen megnevezte a (honvédelemért felelős) honvédelmi minisztert, aki a szervezeti átalakításokat követően is változatlanul gyakorolta jogkörét. A három polgári nemzetbiztonsági szolgálat irányítása esetében a jogszabály 2010. évi módosításáig kijelölt miniszterről írt a nemzetbiztonsági törvény.[25] Az egyetlen megszorító rendelkezés a kijelölt miniszter személyével kapcsolatos, mert ugyan ő nem lehetett a belügyért, a honvédelmért, illetve az igazságügyért felelős miniszter.[26] A honvédelmi miniszter személyében a megszorítás érthető, mert ő ezzel egy időben már irányította a katonai nemzetbiztonsági szolgálatokat. A belügyi- és igazságügyi tárcától való elkülönítésnek már egyéb politikai és történelmi okai vannak. A jogalkotó elválasztotta a tárcát a rendvédelmi (részben titkos információgyűjtésre törvényben feljogosított) szerveket irányító, illetve a külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtést engedélyező minisztertől. A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok kormányzati irányításának feladata a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokért felelős tárca nélküli miniszter személyére hárult. A tisztséget, mint kijelölt miniszter 2002 és 2007 között a Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter látta el, aki 2002 és 2006 között a polgári

[22] T/5004. számú törvényjavaslat egyes rendvédelmi tárgyú törvények módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról.
[23] T/10307. számú törvényjavaslat a terrorizmus elleni fellépéssel összefüggő egyes törvények módosításáról.
[24] Lásd: 1995. évi CXXV. törvény 2. § (1) bekezdése és 2011. évi CLXXI. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról [lásd még: Uo. 3. § a)]
[25] 2010. évi CXLVIII. törvény
[26] 1995. évi CXXV. törvény 10. § (1) és (2) bekezdések

nemzetbiztonsági szolgálatok irányításában közreműködő politikai államtitkárán keresztül gyakorolta jogkörét.[27]

A rendszerváltást követő politikai váltógazdálkodás ellenére 1990 és 2002 között kiegyensúlyozott volt a polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatok irányítása és vezetése. Ugyanez – a kormányzó párt változatlansága ellenére – nem mondható el az ezredfordulót követő évtizedről. A tárgyalt időszak végére a kormányzati irányítási jogkörök átrendeződtek a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok esetében. A 2010. évi törvénymódosítások eredményeként a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításában a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat irányító miniszter helyébe a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter és a polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős miniszter lépett.[28] A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős kijelölt miniszter a belügyminiszter lett, aki az Alkotmányvédelmi Hivatalt és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot, míg a polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős kijelölt miniszter a külügyminiszter lett, aki politikai államtitkárán keresztül az Információs Hivatalt irányította. A polgári nemzetbiztonsági szféra irányítási oldalának további átalakítása (központosítása) elmaradt. Egyrészt, 2011-ben a Nemzeti Információs és Bűnügyi Elemző Központ megalakítása lekerült a napirendről, másrészt a változás részeként az Információs Hivatalt is a polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős belügyminiszter alá rendelte volna. Az alapkoncepció hosszú utat járt be, majd az irányításra vonatkozó eredeti elképzelés érintetlenül hagyásával a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ 2016-os megalakulásához vezetett.

Napjainkban a szervezeti és hatásköri változások leglényegesebb eleme a belügyminisztériumi koncentráció. 2010-ben a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokon belül a jogalkotó megnevezte a polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős minisztert. Az Alkotmányvédelmi Hivatal és Nemzetbiztonsági Szakszolgálat esetében továbbra is a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter megjelölés maradt, de a megszorító bekezdést hatályon kívül helyezte az Országgyűlés.[29] A változtatások után került a belügyminiszter irányítási jogkörébe az Alkotmányvédelmi Hivatal és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, majd a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ. Ide, a belügyminiszteri irányítás alá tartozik még két „fél-titkosszolgálat", amelyek megalakításukkal egy időben törvényi megerősítéssel nem rendelkeztek, de jogkörükre több jogszabály is tartalmaz utalásokat. Az egyik szervezet a Nemzeti Védelmi Szolgálat, ami a rendvédelmi szervek, illetve a nemzetbiztonsági szolgálatok belső elhárításában széles körű jogosítványokkal rendelkezik.[30] A másik a Terrorelhárítási Központ, ami a kritikus infrastruktúra védelmén keresztül lényegében átvette a terrorizmus elleni harc feladatát. A Terrorelhárítási Központ működésének jogszabályi hátterét a nemzetbiztonsági-, feladatát a

[27] Nbb-1/1/2002-9. 3-13.; NBB-1/2006 (2006. június 7.); A nemzetbiztonsági tevékenység kormányzati koordinációjában kiemelt szerepet töltött be a Kormány Nemzetbiztonsági Kabinetje, ahol a biztonságpolitikai döntésekben illetékes tárcák képviseltették magukat. A testület vezetését 2002-ig a belügy-, 2006-ig a honvédelmi, 2007-ig a Miniszterelnöki Hivatalt irányító, 2010-ig a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat irányító tárca nélküli miniszter látta el. Lásd: DÁVID 2013. 20-24. o.; VÁRHALMI 2010. 14. o.

[28] 2010. évi CXLVIII. törvény 103. § (2) bekezdése.

[29] 2010. évi XLII. törvény 3. § (4) bekezdése.

[30] NYÍRI 2011. 98-117. o.; 293/2010. (XII. 22.) Kormányrendelet

rendőrségi törvény adja, hatáskörét és feladatrendszerét kormányrendelet, működését főigazgatói utasítás szabályozza.[31]

A kormányzati irányítási rendszer esetében feltűnő a belügyminiszter oldalán álló szervezetek sokasága és széles feladatkörük. Az átalakítások indoklásaként két megállapítását érdemes kiemelni a kérdéssel kapcsolatban. Az egyik azokhoz a történeti alapokhoz köthető, amit a bevezető részekben a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség esetében leírtam. A titkosszolgálatok 1990-ig a Belügyminisztériumon belüli egységben látták el feladatukat, ami szakmai szempontból és hatékonyabb feladatellátás tekintetében is előnyösnek volt mondható. A különbség a finom hangsúlyokon és az emberi tényezőn múlik, ahol a jog önmagában nem elegendő a benne foglalt tartalom zsinórmértékéül. A rendszerváltozást követő átalakításokat már politikai okok és az állambiztonsági szervekkel szembeni társadalmi ellenszenv indokolták. A tárgyalt időszakban a politikai döntéshozók ügyeltek arra, hogy az egyes titkosszolgálatokat, valamint a rendőrséget, majd a nemzetbiztonsági szolgálatokat is elválasszák egymástól. A rendszerváltozás időszakának változtatásai – érthető politikai indokok mellett – egyértelműen együttműködési nehézségekkel jártak és a nemzetbiztonsági (illetve rendvédelmi) szervezetrendszer fragmentálódásához vezetett. Szakmailag nem ez volt a legmegfelelőbb megoldás, de akkor komoly politikai indokok szóltak a szétválasztás mellett. A jelenlegi belügyminiszteri irányítás minden bizonnyal működőképes lehet, ha a nemzetbiztonsági tevékenység továbbra is világosan elkülönítve marad a bűnüldözéstől.[32] Társadalmi megítélését tekintve káros, hogy az új évezred elmúlt évtizedében kibontakozó gazdasági, politikai és társadalmi változás magával hozta a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok átpolitizálódását, ami nem veszített aktualitásából.[33] Történt ez annak ellenére, hogy a közös tárgyalási alap mindenki által általánosan elfogadható és megfogalmazható: *jó lenne, ha lennének olyan belső szabályok, amelyeket kormányváltásra tekintet nélkül egyébként a különböző, egymással szembenálló belpolitikai felek betartanak, mert vannak bizonyos nemzeti érdekek, amelyekben nincs nagyon helye, pláne nyilvános pártpolitikai vitáknak, küzdelmeknek.*[34] Az elvi szinten megfogalmazott elvárásokat a valóság nem mindes esetben képes visszatükrözni.

A rendszerváltást követően a nemzetbiztonsági szolgálatok ellenőrzése a demokratikus jogállamiság kritériumainak megfelelően lett kialakítva, előtérbe került a transzparencia és a civil-titkosszolgálati kapcsolatok.[35] A társadalom szemében látványosabb titkosszolgálati szerepvállalások mellett jelentősek azok a mechanizmusok, amelyek lehetővé tették a

---

[31] Lásd: 232/2010. (VIII. 19.) Kormányrendelet; 295/2010. (XII. 22.) Kormányrendelet; 1995. évi CXXV. törvény; 1994. évi XXXIV. törvény; 2010. évi XLVII. törvény 110. § (1) bekezdés c) pontja; 1/2010 (IX. 1.) Terrorelhárítási Központ Főigazgatói Utasítás.
[32] FINSZTER 2010. 15. o.
[33] NBH 2008. 7-11. o.
[34] Nbb-199/1/2003-10. 10. o.
[35] Napjainkban a nemzetbiztonsági szolgálatoknak nyilvános weboldala van. A Nemzetbiztonsági Hivatal 1999-től 2009-ig minden évben kiadta évkönyvét, majd a sorozat sajnálatos módon 2010-ben megszakadt. Kiadványaiban a hivatal összefoglalta előző évi tevékenységének súlypontjait, valamint a világban, hazánkban és közvetlen környezetünkben tapasztalható trendeket, amelyek Magyarország biztonságát befolyásolták. A polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatok többsége államilag elismert kutatóhelyként működik, kiadványaikkal és rendezvényeikkel részt vettek a szakmai-tudományos munkában, szakmai periodikáik széles kínálatát alakították ki. Lásd még: KUTI 2003. 21-24. o.; IZSA 2009b. 12-18. o.

nemzetbiztonsági szolgálatok parlamenti ellenőrzését és garanciát jelentenek az alkotmányos demokrácia alapelveinek betartására. Az Országgyűlés a nemzetbiztonsági szolgálatok parlamenti ellenőrzésének jogkörét a Nemzetbiztonsági Bizottságán, Honvédelmi (és Rendészeti) Bizottságán, valamint pénzügyi-gazdasági szempontból az Állami Számvevőszéken keresztül gyakorolta.[36] A nemzetbiztonsági szolgálatok parlamenti ellenőrzése során az Országgyűlés Honvédelmi Bizottsága is ellát bizonyos feladatokat a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok esetében. Vizsgálatunk szempontjából a Nemzetbiztonsági Bizottság a fontosabb, aminek vezetője a nemzetbiztonsági törvény alapján mindenkor csak ellenzéki képviselő lehetett.[37] A Nemzetbiztonsági Bizottságnak széleskörű lehetőségei vannak, hogy ellenőrizze a nemzetbiztonsági szolgálatokat. Az egyik lényeges elem a polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatokat irányító miniszter évi kétszeri beszámolási kötelezettsége. A bizottság széles körű, törvényben rögzített jogosítványokkal rendelkezik. A szolgálatok tevékenységével, a különleges titkosszolgálati eljárások alkalmazásával kapcsolatban tájékoztatást kérhet. Kivizsgáltathatja a nemzetbiztonsági szolgálatok jogellenes tevékenységére vonatkozó panaszokat, vizsgálat lefolytatására kérheti fel az illetékes minisztert, jogszabályellenes tevékenység megvalósulása esetén beletekinthet az ügyet érintő minősített iratokba, vagy amennyiben más, nem rendeltetésszerű, vagy jogszabályellenes tevékenységet észlel, felhívhatja a minisztert a vizsgálat lefolytatására, aminek eredményéről tájékoztatást kérhet. A bizottság kinevezésük előtt meghallgatja a főigazgatókat, alkalmasságukról állást foglal, illetve a nemzetbiztonsági szolgálatoknak, mint önálló költségevetéssel rendelkező állami szerveknek véleményezi a részletes költségvetési tervüket, az éves költségvetési törvény végrehajtásáról szóló részletes beszámoló tervét. A bizottság megtekintheti az egyes nemzetbiztonsági szolgálatoknak a Kormány számára készített jelentéseit, nem egyedi ügyekben megismerheti a tájékoztató jelentéseket. Ha a nemzetbiztonsági szolgálat olyan ügyben kezd információgyűjtő tevékenységbe, ami országgyűlési képviselőre, vagy vele egy háztartásban elő hozzátartozójára vonatkozik, a szolgálatot irányító miniszter haladéktalanul tájékoztatni köteles a bizottságot, míg az ügyben érintett képviselő nem kaphat tájékoztatást az őt érintő információgyűjtésről.[38]

IV. Változó változatlanság a rendszerváltást követően

Érdemes egy rövid visszatekintést tenni a múlt század utolsó évtizedének jogszabályi változásaira. Nem kívánok mélységében foglalkozni a jogalkotói akarat megnyilvánulásának okaival, de az összehasonlítás érdekében, a tárgyalt évtized minőségi és hangsúlyi változásainak érzékeltetése megköveteli az előzmények átfogó értelemben vett ismeretét. Az intézményi változtatásokhoz több hónap, a széleskörű jogszabályi háttér megteremtéséhez több év, egy teljesen új szolgálati kultúra meghonosodásához még ennél is több idő szükséges. A magyar rendszerváltozást követően viszonylag egyszerűen sikerült átalakítani és transzformálni

[36] 1949. évi XX. törvény 32/C. §
[37] 1995. évi CXXV. törvény 14. § (1) bekezdése és 17. § (1) bekezdésének a)-c) pontjai
[38] Lásd: 1995. évi CXXV. törvény 14. § (4) bekezdés a)-h) pontjai, 15. § (1)-(3) bekezdései és 19. §

az állambiztonsági szolgálatokat. Ez az időszak a rendvédelmi igazgatás és a nemzetbiztonsági szolgálatok elméleti szakembereinek körében is visszatérő téma volt az elmúlt két évtized során.[39] A törvényhozás megteremtette az új titkosszolgálati szervezetrendszert, a jogszabályi háttért és a terminológia alapjait. A jogi, szervezeti, terminológiai alapokról szóló viták meghatározóak voltak nem csak a 1990-es évek végéig, de napjaink átszervezési és jogszabály-módosításai során is napirenden maradtak.[40]

A nemzetbiztonsági, elnevezésében akkor még „titkosszolgálati" tevékenységet 1990-től 1995-ig (1996-ig) két jogszabály határozta meg. Az egyiket a hivatkozott politikai események, a másikat a szervezet és feladatrendszer rendezetlensége határozta meg.[41] A rendszerváltozást követően a szolgálat intézményi gerincét egy nemzetbiztonsági, egy információs, valamint egy katonai biztonsági és külön katonai felderítő szolgálat alkotta. Mindkettőt országos hatáskörű, önálló költségvetési szervként definiálta a jogalkotó.[42] A nemzetbiztonsági szolgálatok feladatait egyetlen szakasz néhány bekezdése szabályozta az amúgy sem túl hosszú jogszabályban. A törvény tükrözte a titkosszolgálatok klasszikus feladatrendszerének ismérveit, ahol teoretikus alapon viszonylag könnyen szét lehetett választani egymástól a polgári és katonai „titkosszolgálatok" (kém-)elhárító és hírszerző komponenseit.[43]

A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének sarokköve a nemzeti érdek volt. Bár a fogalom nem került definiálásra a minisztertanácsi rendeletben, de a jogszabályi környezetből származtatva, különösen a módosított alkotmány,[44] valamint a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló törvény alapján[45] közvetve meghatározásra került. A szolgálatok alapvető rendeltetése a Magyar Köztársaság szuverenitásának és alkotmányos rendjének a védelme volt. A rendszerváltás idejének titkosszolgálati botrányait követően még kényesebb pontnak számított, hogy az egyes szervek mikor alkalmazhatnak különleges titkosszolgálati eszközöket és módszereket, amelyek a szükségesség és arányosság alapelveinek be nem tartásával sérthették a magánlakás sérthetetlenségéhez, a magántitok, levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő személyi jogokat. Az állam érdeke lehetővé tette, hogy háttérbe szorítsák az emberi és állampolgári jogok körének azon elemeit, amelyek szükségesek lehettek ahhoz, hogy az állam megvédje magát az esetleges támadásoktól, vagy saját érdekeit érvényesítse. A klasszikus megközelítés alapján Magyarország a biztonságfelfogás politikai, katonai, valamint gazdasági elemeit tette magáévá a rendszerváltás idején. A jogszabály kerülte a politikai érdek fogalmát. Helyette, mint ez utóbbi ismérveit a szuverenitás és az alkotmányos rend kifejezést használta, valamint hivatkozott a gazdasági, illetve honvédelmi (katonai) érdekre.[46] Hazánk a politikai, gazdasági és honvédelmi érdekeinek megfelelően jogszabályban határozta meg a titkosszolgálatok előtt álló általános, valamint külső és belső feladatokat. A különleges eszközök alkalmazásának regisztere megvilágítja, hogy a jogalkotó mely tevékenységi köröket

[39] IZSA 2007.; FINSZTER 1991. és 2006.; HAUTZINGER 2011.; JÁVOR 2007.
[40] IZSA 2009. 20. o.
[41] KURTÁN-PINTÉR 2010. 43-45. o.; 1990. évi X. törvény
[42] 26/1990 (II. 14.) MT rendelet 1. § (1) a)-b) és (2)
[43] IZSA 2009. 34-36. o.
[44] Lásd: 1989. évi XXXI. törvény
[45] 1990. évi X. törvény
[46] 1990. évi X. törvény 1. § (1) bekezdése és 2. § a)-b) pontjai

vélte hangsúlyosnak a rendszerváltozás időszakában. Kiemelt szerepe maradt az információszerzésnek.[47] A változó világban a független Magyar Köztársaság gazdasági és honvédelmi érdekeinek az érvényre juttatása céljából meghatározóvá vált a kormányzati tevékenységekhez és döntésekhez szükséges bizalmas információk megszerzése. Az ellenérdekelt titkosszolgálati tevékenység felderítése és elhárítása az ország szuverenitását, gazdasági és honvédelmi érdekeit sértette. A nemzetbiztonsági szolgálatok feladata a veszélyt rejtő leplezett törekvések időben történő felismerése volt.[48]

Az Alaptörvény, hasonlóan a korábban hatályos Alkotmányhoz, két cikkben érintette a szolgálatokat, aminek az 1995. évi CXXV. törvény formailag és tartalmilag lényegében megfelel. A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok külön részt kapott az Alaptörvényben, a 46. cikk (6) bekezdése foglalkozik a rendvédelmi szektor két meghatározó fegyveres szervével. A jogalkotó a nemzetbiztonsági szolgálatok alapvető feladataként határozta meg Magyarország függetlenségének és törvényes rendjének a védelmét, az ország nemzetbiztonsági érdekeinek az érvényesítését. Megmaradt a Kormány irányítási szerepköre a titkosszolgálatok felett, de az elv már az alaptörvényben is deklarálásra került.[49] A rendezettebb corpus felépítésének köszönhetően a 46. cikkbe kerültek azok a rendelkezések, amelyek a rendőrségre és a nemzetbiztonsági szolgálatokra, mint rendvédelmi szervek személyi állományára vonatkoztak. Változatlan maradt a politikamentesség követelménye:[50] A nemzetbiztonsági szolgálatok (és a rendőrség) hivatásos állományú tagjai nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.[51] A nemzetbiztonsági szolgálatok szervezetére, működésére vonatkozó részletes szabályokat, a titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásának szabályait, valamint a nemzetbiztonsági tevékenységgel összefüggő szabályokat sarkalatos törvény elfogadásához kötötte a jogalkotó.[52] A korábbi pontatlanságok helyesbítését jelenti az Alaptörvénynek a szükségállapotra vonatkozó 50. cikke. A Magyar Honvédség alkalmazásának lehetőségét ahhoz az előfeltételhez kötötte a jogalkotó, ha a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok alkalmazása nem bizonyulna elegendőnek.[53] Magyarország új Alaptörvénye tartalmában nem hozott változást a nemzetbiztonsági szolgálatok, mint rendvédelmi szervek tekintetében. A jogalkotó ugyanazokat a csomópontokat jelölte ki és tartotta meg alaptörvényi szinten, amit az ország alkotmánya a rendszerváltást követő módosítások során. Jelenleg nincsen alaptörvényi kötelezettség a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény módosítására. Az elmélet természetesen nem zárja és nem is zárhatja ki a gyakorlati megfontolásokat, de az elkövetkező időszakban a nemzetbiztonsági szervezetrendszer előtt álló koncepcionális kérdések és abból származtatható feladatok változatlanok maradnak.

---

[47] IZSA 2006. 111. o.
[48] 1990. évi X. törvény 2. § a)-b) pontjai
[49] Magyarország Alaptörvénye 46. cikk (3)-(4) bekezdései
[50] 1949. évi XX. törvény 40/B. § (4) bekezdése
[51] A megszorítás továbbra is csak a hivatásos tiszti és tiszthelyettesi állományra vonatkozik, amibe nem tartoznak bele a szolgálatoknál dolgozó polgári alkalmazottak. Lásd: Magyarország Alaptörvénye 46. cikk (5) bekezdése.
[52] Magyarország Alaptörvénye 46. cikk (6) bekezdése; 1949. évi XX. törvény 40/A. § (4) bekezdése
[53] Magyarország Alaptörvénye 50. cikk (1)-(6) bekezdései

V. Összegzés

A tanulmány a magyar nemzetbiztonsági szféra egyes 1990 és 2012 közötti szervezeti és működési kérdéseivel foglalkozott. A magyar nemzetbiztonsági szektor szervezeti változásait történeti kontextusában, adott környezetbe ágyazva, a szervezetrendszer egészeként és a rendvédelmi szektor más szereplőivel párhuzamosan érdemes vizsgálni. Egy alkotmányos demokráciában a döntéshozó és az irányítása alá tartozó nemzetbiztonsági szolgálatok szigorú jogszabályi keretek között, de a munkájukhoz szükséges szabad mozgástér biztosítása mellett szuverén szervezetként teljesítik az ország biztonság- és védelempolitikából rájuk háruló feladatokat.

Minden változás során figyelembe kell venni, hogy az intézményi változtatásokhoz több hónap, a széleskörű és stabil jogszabályi háttér megteremtéséhez több év, egy teljesen új szolgálati kultúra meghonosodásához még ennél is több idő szükséges. Két-három évtized tapasztalata már önmagában is vizsgálatra érdemes, korszakokon átnyúló viszonyítási alap. Két letűnt évtized fordulójának transzformációs időszaka, elmélyült gazdasági-politikai változás átformálta államról és biztonságról alkotott képzetünket, érezhető paradigmaváltást eredményezve a nemzetbiztonsági szférában. A konszolidáció nevében, és a folyamatos változás ellenére egyes kérdések napirenden maradtak, mások szakmai-történeti kontextusba ágyazva ismét előtérbe kerültek, így biztosítva lehetőséget további kutatásokhoz.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM JEGYZÉKE

FORRÁSOK

Jogszabályok, jogszabály-javaslatok

- 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya;
- 1978. évi IV. törvény a Büntető törvénykönyvről;
- 1989. évi XXXI. törvény az Alkotmány módosításáról;
- 1990. évi X. törvény a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról;
- 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről;
- 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról;
- 2010. évi CXLVIII. törvény a Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról szóló 2010. évi XLII. törvénnyel összefüggésben szükséges törvénymódosításokról és egyes iparjogvédelmi tárgyú törvények módosításáról;
- 2010. évi XLII. törvény a Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról;
- 2010. évi XLVII. törvény egyes rendészeti tárgyú és az azokkal összefüggő törvények módosításáról;
- 2011. évi CLXXI. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról;
- Magyarország Alaptörvénye;

- 1035/2012. (II. 21.) Kormány határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról;
- 232/2010. (VIII. 19.) Kormány rendelet a Terrorelhárítási Központról;
- 26/1990. (II. 14.) Minisztertanácsi rendelet a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról;
- 293/2010. (XII. 22.) Kormány rendelet a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról;
- 295/2010. (XII. 22.) Kormány rendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól;

- T/1426. számú törvényjavaslat egyes rendészeti tárgyú és azokkal összefüggő törvények módosításáról;

- T/5004. számú törvényjavaslat egyes rendvédelmi tárgyú törvények módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról;
- T/10307. számú törvényjavaslat a terrorizmus elleni fellépéssel összefüggő egyes törvények módosításáról;

Jegyzőkönyvek

- Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága nyilvános üléseinek jegyzőkönyvei

KÖNYVÉSZETI FORRÁSOK

Monográfiák, szerkesztett kötetek

- DEZSŐ Lajos – HAJAS Gábor: *A nemzetbiztonságra vonatkozó jogszabályok.* HVG-ORAC, Budapest, 1998.
- FINSZTER Géza: *A nemzetbiztonsági igazgatás.* In: Közigazgatási jog. Különös rész. Osiris, Budapest, 2006.
- HAUTZINGER Zoltán: *A fegyveres szervek rendeltetésének alaptörvényi szabályozása.* In: Drinóczi Tímea (szerk.): Magyarország új alkotmányossága. PTE ÁJK, Pécs, 2011 65-76. o.
- IZSA Jenő: *Nemzetbiztonsági alapismeretek. A titkosszolgálatok működése.* ZMNE, Budapest, 2009.
- KUTI Ferenc: *A Magyar Köztársaság nemzetbiztonsági szolgálatainak feladatai, működésük szabályai.* Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 1998.
- KUTI Ferenc: *A nemzetbiztonsági (katonai biztonsági) szolgálatok polgári ellenőrzésének néhány kérdése.* Chartapress Kft., Budapest, 2003.
- KURTÁN Sándor – Pintér István: *Rendszerváltás a magyar titkosszolgálatoknál.* Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvány, Budapest, 2010.
- RÉVÉSZ Béla: *Az állambiztonságtól a nemzetvédelemig.* SZTE ÁJK, Szeged, 2003.
- *NBH évkönyv,* [NBH évkönyvek] *1999-2008.* Nemzetbiztonsági Hivatal, Budapest, 1999-2009.

Tanulmányok, könyvfejezetek

- BÓI Imre: *A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok helyzete és a nyugat-európai integráció.* Belügyi Szemle, 2003/4. 14-24. o.
- BUDAI Gábor: *Esettanulmány a nemzetbiztonsági szolgálatok átszervezéséről.* Társadalomkutatás 26. MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest, 2008. 517-533. o.
- CSEH Gergő Bendegúz: *A magyar állambiztonsági szervek intézménytörténeti vázlata.* In: Gyarmati György (szerk.): Trezor 1. Történeti Hivatal, Budapest, 1999. 73-90. o.
- DÁVID Ferenc: *Az új évezred nemzetbiztonsági feladatellátásának súlypontjai.* Nemzetbiztonsági Szemle 2015/1. 198-226. o.
- DÁVID Ferenc: *Biztonságpolitikai hangsúlyok a polgári nemzetbiztonsági szférában 2001 és 2010 között.* Hadtudomány 2013/1-2. 62-76. o.
- DÁVID Ferenc: *Korszakok és eltérő szempontok az állambiztonsági és nemzetbiztonsági szférában.* Hadtudomány 2011/4. 112-125. o.
- DÁVID Ferenc: *Terrorizmus és nemzetbiztonság az ezredforduló jogalkotásában.* Szakmai Szemle (Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat) 2013/1. 40-52. o.
- DÁVID Ferenc: *Történeti visszatekintés a magyar titkosszolgálatokra.* In: Kobolka István (szerk.): Nemzetbiztonsági alapismeretek. Nemzeti Közszolgálati Tankönyvkiadó ZRt., Budapest, 2013. 11-30. o.
- FARNYIK Gábor: *A nemzetbiztonsági szolgálatok parlamenti ellenőrzése.* Szakmai Szemle (Katonai Biztonsági Hivatal), 2011/1. 57-77. o.
- FINSZTER Géza – Korinek László: *Maradhat-e az alkotmányos jogállam Magyarországon.* Jogtudományi Közlöny 2015/12. 570-579. o.
- FINSZTER Géza: *A nemzetbiztonságról.* Rendészeti Szemle, 1991/1. 5-17. o.
- FINSZTER Géza: *Ismét a nemzetbiztonságról.* Belügyi Szemle, 1999/4-5. 5-19. o.
- GYÖNGY Ernő: *A terrorizmus elleni szervezetek távlati fejlesztése.* Belügyi Szemle, 1990/9. 53-57. o.
- HAJAS Gábor: *A nemzetbiztonsági szolgálatok szabályozása.* Belügyi Szemle, 1999/4-5. 99-111. o.
- HÉJJA István – Kenedli Tamás: *Középpontban a nemzetbiztonság.* Szakma Szemle (Katona Biztonsági Hivatal), 2009/3. 7-19. o.
- IZSA Jenő: *A titkosszolgálati/nemzetbiztonsági ágazati stratégiáról.* Hadtudomány, 2006/4. 109-113. o.
- IZSA Jenő: *A titkosszolgálatok tevékenységének általános jellemzői, ellenőrzésük és irányításuk kérdései.* Szakmai Szemle (Katonai Biztonsági Hivatal), 2009/2. 5-19. o.
- IZSA Jenő: *Javaslatok a nemzetbiztonsági/titkosszolgálati stratégia kidolgozásához.* Hadtudomány, 2007/1. 15-29. o.
- JÁVOR Endre: *Gondolatok a nemzetbiztonsági szolgálatokkal kapcsolatos vitákról.* Felderítő Szemle, 2007/3. 114-119. o.
- KÁRPÁTI György: A nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeteinek racionalizálása. Hadtudomány, 2006/4. 99-101. o.

- KOVÁCS Vendel: *A titkosszolgálatok „természetrajza”.* Rendészeti Szemle, 1994/12. 14-17. o.
- KŐSZEGVÁRI Tibor: *Magyarország biztonsága és az új kihívások.* In: Védelmi tanulmányok, 1993/1. o.
- LÉNÁRT Ferenc: *Biztonság, nemzetbiztonság.* Új Honvédségi Szemle, 2000/1. 41-59. o.
- NYÍRI Sándor: *A Nemzeti Védelmi Szolgálat.* Belügyi Szemle, 2011/11. 98-117. o.
- SZIKINGER István: *A nemzet biztonsága.* Társadalmi Szemle, 1995/5. 51-57. o.
- SZIKINGER István: *A nemzetbiztonság védelmének alkotmányos alapkérdései.* Belügyi Szemle, 1999/4-5. 112-122. o.
- TÓTH Csaba Mihály: *Az együttműködés, mint az új kihívások hatására fokozódó követelmény a nemzetbiztonsági szférában.* Szakmai Szemle (Katonai Biztonsági Hivatal), 2011/3. 114-122. o.
- TÜTTŐ Szabolcs: *A nemzetbiztonsági szolgálatok feladatrendszere az új kihívások tükrében.* Hadtudomány, 2007/3. 24-36. o.
- URBÁN Attila: *A magyar állambiztonsági szolgálatok (1962-1980).* Múltunk, 2003/3. 3-75. o.
- URBÁN Attila: *A Magyar Köztársaság NATO-tagságából fakadó nemzetbiztonsági kihívások.* Hadtudomány, 2006/4. 105-109. o.
- URBÁN Attila: *A nemzetbiztonsági szolgálatok és a terrorelhárítás.* In: Kuglics Gábor (szerk.): Politikai elemzések. Magyar Lajos Alapítvány, Budapest, 2002/1. 35-50. o.
- URBÁN Attila: *Kádár politikai rendőrsége. A BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség felépítése és működése.* Rubicon, 2002/6-7. o.